

הראשונה ערכו שכירים דרוזיים של כוח זה טבח בכפר השיעי סחמור, שהוכר כנעיר-אנפין את טבח צברה ושאתילא. גם ראשי צה"ל שוכנעו שאין לתת לכוח זה שליטה ממשית בשטח, בלי פיקוח צמוד של צה"ל. משמע: צה"ל אינו יכול לסגת מדרום-לבנון תוך השארת כוח זה בשטח. התוצאה תהיה מרחיק-לכת, שיוקף על-ידי חשבון צה"ל.

משום-כך חיפש שר-הביטחון החדש, **יצחק רבין**, פיתרון אחר: הסכם עם סוריה, שעל פיו יתפרש כוח האו"ם — יוניפי"ל — בשטח אשר יפונה על-ידי צה"ל. הדבר יכול להצליח בגיורה המיורחית, שם עומד צה"ל מול הסורים, אך אין לו כל סיכוי בגיורה המערבית, שם נמצאת אוכלוסייה שיעית ופלסטינית. צה"ל תקוע עמוק בנוף.

רפאל איתן, האחראי יותר מכל חייל אחר למצב זה, המשיך השנה בברברת בלתי-פוסקת בכתב ובעל-פה, שהבליטה בצורה מבהילה את העובדה שאדם בעל רמה ירודה כזאת, שיכלית ומוסרית, יכול היה להגיע לדרגת רמטכ"ל. בהשוואה אליו ניתן היה רק לברך על כך שאת מקומו תפס חייל אמיתי, שתקן ומיקצועי, **משה לוי**, שתיקן רבים מן הפגמים הציבוריים שדבקו בצה"ל, בהוציאו את צה"ל מן הפוליטיקה.

אך גם כהונתו של לוי דבק כתם חמור, כאשר נרצחו בנוכחותו שני אנשים, שחטפו אוטובוס ושנלכדו כשהם בריאים ושלמים. פרשה עגומה זו, שהבליטה הידרדרות חמורה ברמה המוסרית של כוחות-הביטחון, הטילה צל על קצינים בכירים ביותר, שהיו מצויים בשטח. החקירה הושקעה ולמעשה הורה למחתרת, ולא היתה נפתחת כלל אילמלא נחלצו כליהתיקשות הלאומיים והבינלאומיים, והעולם הזה בראשם, למאבק. בסוף השנה עדיין לא הובהר מה היתה אחרייתו של שר-הביטחון הקודם, **משה ארנס**, לפשע-מלחמה זה, כיצד פעל משה לוי במקום, ומיהם הרוצחים.

בסוף תשמ"ד היה ברור כי צה"ל זקוק לברקזיב רציני ביותר בכל המישורים — הן ברוקטרינה שלו, הן בכושרו המיבצעי, הן בחינוך המוסרי שלו, הן ביחסו לכלייהתיקשות. למשה לוי וליושיו מצפה עבודה רבה.

ספרות

ההפתעה של השנה היתה יצירתו של סופר שמת. **יעקב שבתאי** נפטר לפני שנתיים. פניו הנאות המשיכו לקשט את הרחובות של כנרת המפורסמת של תנועת-התחייה, שהפיקה את דיוקנו מתמונה ישנה, כאשר היה שבתאי חבר קיבוץ מרחביה. השנה הוכרחה התחייה לשנות את הפנים בכרות הבחירות שלה.

במשך שנים רבות עסק שבתאי במיגוון רב של כתיבה — פיוזונים, מחזות, סיפורים — שלא היקנו לו מעמד בכיר בספרות העברית. איש לא צירף אותו לשורה הראשונה של היוצרים. עד אשר הופיע הרומן בעל המגמה האוטוביוגרפית שלו, זיכרון דברים. שתיאר את ילדותו בלב תלאיבי הישנה, בנוף אשכנזי ותיק.

ספר זה זכה בתשומת-לב כללית, והעלה אותו לרמה גבוהה בעורו בחיים. אך שבתאי היה חולה-לב ולקה בכמה התקפים. לפני שנתיים מת. רבים ביכו אותו כאדם יפה-תואר, נעים-הליכות ובעל חוש-הומור.

השנה יצאה לאור יצירתו העיקרית, סוף דבר, שבה תיאר את תחושת-המוות שלו. הוא גם תיאר את מותו ואת לידתו מחדש. הספר הוכן לפירסום על-ידי הפרופסור דן מירון ואשתו, **עדינה שבתאי**, שעמלו קשה כדי לגבש גירסה סופית, מכיוון ששבתאי כתב חלקים גדולים של הספר כממה וכמה גירסות. בניסיונו להגיע לדיוק מוחלט של מצבים המקניים.

ביצירה זו עלה שבתאי על כוכבי הספרות הישראלית, כמו **א"ב יהושע** ו**עמוס עוז**, שעסקו השנה יותר בפוליטיקה מאשר בספרות. ביומרתם ללמד את הציבור בכוחו להקים ממשלה. קריאתם להקמת ממשלת-אחדות-לאומית עזרה להקים יצור, שהוא רחוק מלהיות יצירה.

כסוג אחר של פוליטיקה ספרותית או ספרות פוליטית עסקו **עמוס קינן** בסיפורו הדרוך לעיתונות **בנימין תמוז** בסיפורו פונדקו של ירמיהו, שניקשו להזיז את הציבור מפני האפשרות של הקמת דיקטטורה פאשיסטית-צבאית (קינן) או ורודנות דתית-קנאית (תמוז).

עיתונות

אין מערכת העולם הזה מעניקה את תואר איש-העיתונות של השנה לעצמה ולחבריה. על כן לא ניתן התואר למי שהביא לפירסום הסקופ הגדול ביותר של תשמ"ד: פרשת יעקוב לוינסון. בפירסום זה שבר העולם הזה. כדרכו, קשרה-השקפה, שמאחוריו עמדו אינטרסים כלכליים אדירים.

לא היתה זאת שנה עשירה בסקופים, אך היתה זאת שנה עשירה בהדלפות. העיתונות שימשה מכשיר בידי הפוליטיקאים, שהתרוצצו בכל מהלך השנה בין העיתונאים כדי לקדם את עצמם במאבק על הכסאות בכנסת, ולאחר מכן הכסאות בממשלה. במישור אחר היתה תשמ"ד שנת אסון לעיתונות החופשית. כבר בחלק הראשון של השנה, נכרת הענף הכלכלי שעליו יושבת העיתונות, בעיקבות ההתמוטטות הכלכלית. ענף הפירסום המיסחרי היה ראשון הענפים הכלכליים שקרס תחתיו. ככל שהתקדמה השנה, כך גברה הסכנה לעצם קיומה של עיתונות חופשית במדינת-ישראל.

הקורבן הראשון היה אותו יצור מוזר שצמח בשנה שלפני כן: החיננות. היה זה מיני-עיתון שלא נולד להימכר לקוראים, אלא להיות מחולק להם בחינם בכמויות גדולות. כדי למשוך מודעות. תפקיד המלאכה העיתונאית היתה למלא את השטח הריק שבין המודעות.

על סמך תחשיב זה נולדה אימפריה עיתונאית בשם רחוב ראשי, שהנפיקה מקומונים בכל רחבי הארץ. בתשמ"ד היא

שבתאי: סוף דבר

תיאטרון

בקר: להיות או לא?

התמוטטה, כאשר התרדלדל זרם המודעות. כאשר מערכת הבחירות בעיריות בראשית השנה לא הניבה מודעות מספיקות נסגר רחוב ראשי, עוד לפני שהגיע תורן של הבחירות לכנסת.

אסון כלכלי זה הנחית מכה חמורה על נסיון מעניין אחר, שנולד בשנה זו: הצהרון החדש של מישפחת שוקן, חדשות. היה זה ניסיון להרחיב את השיטה העיתונאית שנוסתה לראשונה על-ידי הצהרון דף של העולם הזה. ב-1967. אך **עמוס שוקן**, הרוח החיה של חדשות, בנו של בעל הארץ **גרישום שוקן**, שם את הדגש על הדפסת התמונות בצבעים, שבה תלה תיקנות רבות. הוא הכריח את ידיעות אחרונות, שהוא שליט בשוק, לעבור אף הוא לשיטה זו.

על האיות העיתונאית של חדשות חלוקות הריעות גם בחוגי המיקצוע. מצד אחד הכנים הצהרון נימה רעננה יותר לעיתונות היומית, כשהוא משתמש ברבות משיטות העולם הזה. מצד שני בלו בו נטייה מצערת לוותר על הדיוק לטובת הסנסציה, ורבות מן הכותרות השמנות של חדשות הופרכו לחלוטין עוד לפני שהגיעו לשוק.

אך המיבחן האמיתי של חדשות בא בשטח אחר לגמרי. צהרון כזה, שהרפסותו הציבעונית עולה הוץ-עתק, היה זקוק לשפע של מודעות כדי לכסות את הוצאותיו. הוא תוכנן והוקם בשעה שאכן היה קיים שפע כזה של מודעות בשוק. אך זמן קצר אחרי לידתו התמוטט ענף המודעות, והצהרון החדש, שתפוצתו לא הגיעה לרמה המקווה, סבל מחנק בשטח המודעות. במצב זה מהווה הופעתו הקטנה-דממת, ובחוגי העיתונות התעוררה השאלה אם יוכל להתמיד בכך זמן רב.

היתה זאת עונה רעה — רעה מאוד. תיאטרון ישראלי הציג מיבחר מגוון של הצגות בינוניות, רעות וגרועות. אף אחת מהן לא הגיעה לרמה שאיפשרה לכחור במצפון שקט במישור מן המשתתפים בה כבאי-התיאטרון של השנה.

כתיאטרון ראוי לציון רק תיאטרון באר-שבע, שבלט ביכולתו לקיים מוסד מקומי בעיר-שדה מרוחקת. בתור שכוה מילא תפקיד חשוב. אך ברגע שתיאטרון זה העמיד את עצמו במיבחן בערים אחרות, נכשל גם הוא.

תיאטרון חיפה ערך מיבצע יפה באצבע הגליל, אך מבחינה תיאטרונית לא היה בו השנה דבר הראוי לציון מיוחד. גם אישית-תיאטרון מובהק כמו **חנוך לוין** לא הגיע לרמתו הרגילה במחזה נשים אבודות מטרותיה.

במצב זה היתה הברירה בין אי-בחירת אישית-תיאטרון של תשמ"ד ובין הסתפקות במועט. אם ללכת בדרך השניה, ראוי לאיזכור הצגת האמלט בהבימה, בתפסה חדשה של הבימאי **דינו צירנסקי**, בתרגומו החדש של **דוד אבירן**, כ**שמש**ה בקר מגלם את נסיון דנמארק, שאימרתו המפורסמת ביותר התאימה השנה לכל התיאטרון הישראלי: להיות או לא להיות?

שידור

מישעל: שדרת של סקופים

הטלוויזיה הישראלית הלכה מרחי אל דחי. היא דמתה לנוף שבו מתפשט המידבר וכובש ארמה שהיתה פוריה. הידיים הצחיחות של השממה נגעו בכל ויבשו את הכל. התוכנית הטובה ביותר נערכה בוועד-המנהל, שהפך לחבר-ליצים משוגעים לפירסומה.

שום סדרה גדולה לא נולדה השנה, ומתוך יאוש שידרה הטלוויזיה מחדש את עמוד האש. כאילו כדי לסמל את החורבן שבתוכה. גם הבחירות לא הולידו סדרה מעמיקה ומעוררת למחשבה, כמו סידרתו של **חיים יבין** לפני שלוש שנים. לעומת זאת יצרה הטלוויזיה סדרה על ההווי של אנשי-מילואים, שלא התרוממה בהרבה מעל לרמת מערכון בתנועת-נוער.

בבניין הטלוויזיה התרוצצו עשרות אנשים, שלא עשו דבר, איש לא שלט באנדרלמוסיה — ובוודאי לא האיש שנשא בתואר מנהל-הטלוויזיה, **טוביה סער**. גם חילופי-הגברא בצמרת רשות-השידור, כאשר בא **אורי פורת** במקום **יוסף לסי** לא שינו דבר. המנהל החדש המשיך בקו של קודמו, ודאג להוריד בהדרגה מן המירקע את כל התוכניות אשר יכלו איכשהו לעורר את רוגזו של מישעל. מיגבלות-הכסף הרסו את השאר — מילבר תוכניות-הדת, שפרחו ושיגשגו כשהן מציגות דוגמה של חוסר-כישרון הוועק לשמיים.

נאת-המידבר היחידה בישימון זה היתה מחלקת-החדשות. היו בה עליות וירידות, בגלל הפחד מפני השילטון, אך המחלקה מילאה את תפקידה. למרות היותה כפופה ללחצים שילטוניים ללא-שיעור, היא התחרתה בכלייהתיקשות הבלתי-ליוויים, ולא פעם עלתה עליהם בהעזתה.

בין אנשי המחלקה מגיע תואר איש-השנה ל**נסים מישעל**, הכתב לענייני-מפלגות. הוא שהביא למירקע את הסקופ הגדול של השנה, כאשר זימן לאלופן את ח"כ אהרון אברחמיא, שגרם להקדמת הבחירות. מאז, עד לבחירות וגם אחריהן, כתב מישעל את הכותרות הראשיות מדי יום, ואילץ את הכתבים הפוליטיים של שאר כלייהתיקשות ללכת בעיקבותיו.

אין זה מעמד חסרי-סכנות. כך נפל מישעל בפח שהוטמן לו במתכוון, ושירר את הסקופ-שלא-יהיה: הסכם שנחתם, כביכול, בין אברחמיא והליכוד, להקמת קואליציה. גם סקופ כוזב זה השפיע לאימעט על ההתפתחות הפוליטית, בשברו את המוראל של המערך ברגע מכריע.

מישעל, המאחד בקירבו ידע רב, חמימות אנושית וטביעת-עין חרה לגבי תהליכים פוליטיים, שומר את דעותיו האישיות לעצמו. איש אינו יודע מהן. מישפחתו עלתה מעיראק בשנות ה-50. אביו, שהיה אמיד בעיראק, עלה לארץ כציני ומעמדו כאן נדחק. במשך שנים גרה המישפחה במעברה (תלפיות, ירושלים) כשההורים עמלים קשה כדי להעניק לו ולאחיו את האפשרות